

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Қазақтың басына түскен ұлы қасірет(Ақтабан Шұбырынды,Алқакөл сұлама”)

ЖАРИЯЛАНДЫ
03.03.2023СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/133408/>

Орындаған:Ораш Дияс Нұржанұлы ҚазҰу

Журналистика факультеті 1 курс

Тексеруші:Тасилова Назия Айтбаевна

1722 жылдың аяғында маньчжур императоры Канси қайтыс болды, бұл ұзаққа созылған екінші ойрат-маньчжур соғысында үзіліс туғызды, цин әскерлері Жоңғарияға қысымын тоқтатты, ойраттар қазақтарға қарсы әскери қимылдарға көшті. 1723 жылдың көктемінде жоңғарлардың қалың әскері жазғы жайлауға көшуге дайындалып жатқан және шабуылды күтпеген қазақтарға кенет шабуыл жасайды.

Қазақ фольклорының материалдарымен расталған А.Левшиннің айтуынша, жоңғарлардың 7 ірі отряды қазақтарға қарсы шықты. Әр отряд он мың сарбаздан тұрды. Галдан-Церен басқарған отряд Балқаш көлінен Қаратау тауларына қарай жылжыды; Ердени-Батур жасағы Алтай тауын басып өтіп, Көктал өзенінің аңғарлары арқылы өтті; Амурсананың отряды Нұра өзеніне бет алды; төртінші – Шілік өзеніне; бесіншісі Ыстықкөл облысы арқылы көшті; тағы бір тобы Шу алқабынан өтті; соңғы топ Іле өзенінен кедергісіз өтті. Олар кенеттен қазақтарға шабуыл жасап, олардың территориясының едәуір бөлігін басып алды. Жоңғарлар Сайрамды, Түркістанды, Ташкентті басып алып, тонады.

Ұрыс даласында қазақтар 100 мыңдай жауынгерінен айырылды, бейбіт тұрғындардың шығыны бірнеше есе көп болды. Хан Абылайдың айтуынша, он адамның төртеуі із-түссіз жоғалған. Аман қалғандары малдарын, дүние-мүлкін, вагондарын қалдырып, атамекендерін тастап кетті. Кіші жүз қазақтары мен Орта жүздің аз ғана бөлігі Шыршық өзенінің Сырдарияға құятын жерінен сәл биікке өтіп, Ходжент пен Самарқан өңіріне қоныс аударды. Кіші жүз қазақтары Сайрам қаласын айналып өтіп, Хиуа мен Бұхарға қашады. Қомақты бөлігі Сыр бойынан өтіп, Алакөлге жетті. Кейбір қазақ рулары шөлді Қызылқұм мен Қарақұм өңірлеріне қоныс аударды.

Ұлы апат жылдарында қазақтар Жетісудың мол жайылымдарынан айырылып, дәстүрлі

көші-қон жолдары бұзылып, сауда және қолөнер орталықтары ыдырап, мал басы күрт қысқарды. Оқиғаның мән-жайын түсінетін шығармалар: «Елім-ай» әні, «Ақтабан шұбырынды» афсаны.

Қазақтардың әлсіреуін басқа көршілері пайдаланып, қазақтардың қиын жағдайын одан әрі ушықтырды. Қазақтың халық болып өмір сүруіне нақты қауіп төнді. 1726-1727 жылдары Бөгенбай, Қабанбай, Санрық, Жәнібек, Малайсара, Әбілқайыр, Абылайлардың басшылығымен қазақ халқы жоңғарларға қарсы күреске көтерілді. 1727 жылы ойраттардың жеріне жауласушы топтардың күресі нәтижесінде Аңырақай даласында жоңғар билеушісі Цеван Рабдан өлтіріп жеңіске жетті, содан кейін жаңа хан Галдан-Церен соғысушы топтар арасындағы билік үшін азамат соғысында жеңіске жетті. “Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама” қазақ халқының есінде ұлы қасірет болып қалды және бізде оны қасіретпен еске аламыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. Энциклопедия. — Алматы
2. Айбын. Энциклопедия. / Бас ред. Б.Ө.Жақып. -Алматы
3. Қарағанды. Қарағанды облысы: Энциклопедия. — Алматы: Атамұра, 2006.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.